

ANMELDELSE DANDELSE 1. apr. 2020 | kl. 09:10

At have en stemme eller at afgive en

Af: Ove Christensen

Ifølge forfatteren er det aktuelle demokrati truet af, at der lægges for meget vægt på repræsentation og for lidt vægt på former for ligeværdig deltagelse. Bogen bidrager også til at forstå børns leg som et vigtigt bidrag til dannelse og demokrati.

Fakta

Titel

Dannelse til demokrati

Forfatter

Søs Bayer

Pris

148

Sider

92

Demokrati og dannelse er to vigtige elementer i vores opfattelse af, hvad både opdragelse og skole handler om. Og selvom der i skolens formålsparagraf ikke står noget om dannelse, så kan man forstå formålet om, at eleverne skal forberedes "til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre", som en fordring om demokratisk dannelse - eller dannelse slet og ret.

At forholdet mellem dannelse og demokrati kan være mere nuanceret, er noget af det, Søs Bayer bidrager til en forståelse af med bogen "Dannelse til demokrati". Helt overordnet viser Bayer, at demokratiet må forstås gennem to klassiske former for demokratiforståelse, nemlig demokrati som en livsform og demokrati som en styreform.

For Bayer er demokratiet kun bæredygtigt, når de to opfattelser balanceres. Det er nødvendigt, at demokratiet leves i det samfundsmæssige liv, hvor folk har deres daglige gøremål. Demokratiet holdes levende gennem alle de forskellige aktiviteter, hvor mennesker ser hinanden som ligeværdige deltagere, der sammen finder ud af, hvad man skal gøre og hvordan. Her er dialog og uenighed helt afgørende. Uenighed er, som Bayer siger, et udtryk for lighed og det, demokratiet bygger på. Når man er uenige, bekræfter man hinandens ligeværd. Uenighed bliver et udtryk for, at man skal afgøre noget sammen i en gensidig anerkendelse af hinandens ret til at mene noget forskelligt. Den, der har magt, hvilket jo er et udtryk for ulighed, behøver ikke at tage sig af, om man er enige eller ej.

En af bogens helt store styrker er, at den ikke blot gentager den traditionelle historie om de vestlige samfunds udvikling af demokrati. Selve ordet demokrati viser, at det har græske aner gennem de to led demos (folk) og kratos (styre, herredømme). Men det betyder langt fra, at demokrati og demokratiske omgangsformer stammer fra eller blev født ud af den græske bystat, som man ellers kan læse i stort set alle populære fremstillinger af demokratiets historie.

"Ofte fortæller vi historien om demokratiet som en europæisk historie. Men demokrati som form i fællesskaber synes at have været vidt udbredt", skriver Bayer blandt andet. Ikke alene er demokrati ikke noget særegent europæisk i historisk sammenhæng, det er også noget, der går meget langt tilbage i historien. I de fleste små sammenslutninger af mennesker, hvor man har en fælles interesse i overlevelse, har man fundet måder at afgøre fællesanliggender på, der har været demokratiske i en eller anden forstand.

Det repræsentative demokrati er en særlig demokratiform, der er vokset ud af de moderne nationalstater. Men det repræsentative demokrati er karakteriseret ved at være en særlig form for styre. Det er her, hvor demokrati som formel styreform vokser frem som en modsætning til det levede demokrati ved fremmøde mellem ligemænd. Forskellen beskriver Bayer også som forskellen mellem "at stemme" og "at have en stemme" - altså forskellen mellem at lade sig repræsentere og så at blive hørt, når man har noget at sige. Det repræsentative demokrati giver mulighed for at udvide, hvem der kan deltage, men deltagelse gøres til noget, der sker per stedfortræder, så man kan tale om en kvantitativ udvidelse betalt med en kvalitativ indskrænkning.

Bayer mener at kunne konstatere, at demokratiet er truet, da vægten i det nuværende demokrati forskydes til stort set udelukkende at handle om valg og stort set negligerer dialog og de demokratiske processer, der kan eller kunne foregå der, hvor mennesker lever deres liv: uddannelsesinstitutioner, arbejdspladser, skoler og så videre. Den repræsentative logik fordrer frihed, og denne dyrkes i de fleste af samfundets dimensioner, men det kan ske på bekostning af den lighed, der kendetegner deltagelse i fællesskaber.

En anden vigtig pointe i "Dannelse til demokrati" er betydningen af børns leg, og her trækker Bayer i høj grad på forsker i legekultur Herdis Toft, der i sin forskning har vist, at leg er opøvelse i kreativitet, æstetik og demokratisk dannelse. Legen handler om deltagelse, og deltagerne er i legen ligeværdige. At forhandle legens udvikling er en vigtig del af legen - og er en vigtig del af dannelse til demokrati. Også i legen opstår uenigheder, men disse er en del af deltagelsen i legen, og i uenigheden må deltagerne finde ud af, om uenighed skal føre til, at legen ændres, eller om der skal sanktioneres, ved at legen stopper, eller om deltagelse i legen stopper for nogle af de deltagende.

Der er rigtig meget læring og udvikling i legen, netop fordi aktiviteten ikke har et formål uden for sig selv. Det er en aktivitet, som har sine egne logikker. Derfor bliver det også et problem, når leg didaktiseres og tilføres et (for)mål uden for sig selv. Når ligeværdigheden knægtes, ved at voksne sætter regler for legen; regler, der ikke

kan diskuteres mellem ligeværdige deltagere.

Der er mange spændende problemstillinger ude at gå i Søs Bayers lille bog om demokrati og dannelse. Bogen er polemisk i sin form, og der ses bort fra en hel del nuanceringer i beskrivelserne. Visse pointer står også noget uforløst. Eksempelvis trækkes der på demokratiforståelser, der vægter både dialog, hvor enighed er målet, og forståelser, hvor pointen er, at enighed netop ikke er hverken muligt eller ønskeligt. En egentlig diskussion af disse to positioner finder man ikke i bogen. Der er heller ikke en grundlæggende diskussion af, hvad ligeværd betyder i legen. Bayer hævder, at lederne af lege skifter fra leg til leg. Men dette er at se helt bort fra de hierarkier, der også er mellem børn. Børn har ikke nødvendigvis lige forudsætninger for deltagelse i leg, og hvad det betyder, kunne være en interessant diskussion værd.

I det hele taget er der en vis romantisering af "oprindelighed", så ældre demokratiformer med demokrati gennem fremmøde fremstår i et rosenkært lys af harmoni, ligesom det heller ikke diskuteres, hvad uddannede pædagoger egentlig kan bidrage med, når børns leg tilsyneladende bare er noget, der kører af sig selv.

Som en lille debatbog er der dog meget at hente i "Dannelse til demokrati" - især i diskussionen af demokratibegrebet. Selvom bogen er et godt bidrag til forståelse af legen og dens bidrag til dannelse, så forekommer diskussionen af dannelsesbegrebet mindre vedkommende, da det ikke går i dialog med aktuelle bestræbelser på at fremstille et aktuelt dannelsesbegreb.

Kompagnistræde 34, 1208 Kbh K,
tlf 3369 6300, folkeskolen@folkeskolen.dk